

nyezések, amelyek gyakran tanbeli kérdéseket is felvetnek. „Franciaország püspökei azonban tisztában vannak azokkal a tant illető nehézségekkel, amelyekkel papjaik szemben találják magukat.” Megértik tehát, hogy a papok a hierarchiától szabatos válaszokat kérnek és várnak, amelyek eligazíthatják őket, legyen szó akár a házassági morálról, akár a nem-hívókkal való dialógusról. Annál inkább „örülnek azoknak az egyszerű és meg-hitt kapcsolatoknak, amelyek őket papságukhoz fűzik”.

Ugyanígy örülnek annak a fokozódó érdeklődésnek is, amellyel a világi hívők, főleg az értelmiségiek, fordulnak tanbeli kérdések felé. Ez éppúgy, mint a nem-hívókkal folytatott és mind gyakoribb dialógusok, a katolikus gondolat elevenebbé válását tanúsítja. Bizonyos, hogy ez nem jár feszültségek és kockázatok nélkül, de a helyenként észlelt félresiklások nem gyengítik pozitív megítélésüket. Elismeréssel szólnak a püspökök arról a jelentős befolyásról, amelyet a katolikus sajtó munkatársai és a semleges sajtó katolikus újságírói gyakoroltak már eddig is, amikor oly nagy visszhangot keltve tájékoztattak a zsinatról. Ellentétben azzal a közelmúltbeli jelenséggel, amikor az újságírói hivatás nehézségeinek, ugyanakkor fontosságának nemismeréséből egyházi részről a sajtót gyakran csak elkerülhetetlen rossznak tekintették, a francia püspökök aláhúzzák „a világiak szabadságát, amikor sajtó útján is felelősségüket tanúsítják az egyházzal”. Ugyanakkor őszintén bevallják, hogy amennyire szükségszerű, annyira nehéz „megtalálni a módját annak, ahogyan a püspöki kar, amely felelős a tanításért, törvényes tekintélyét gyakorolhatja ezen a téren a szabadság veszélyeztetése nélkül”.

A püspökök végül odakövetkeztetnek, hogy az életelevenség, amelyet a zsinat kiváltott a francia egyházban, mindenképpen megnyugtató és biztató, és sokkal nagyobb súllyal esik lat-

ba, mint azok a jelenségek, amelyek nyugtalanságot kelthetnek.

*

Ha fontolóra vesszük mindazt, amit a francia püspökök előadtak, bizonyára csak helyeselni tudjuk, hogy annyira ragaszkodtak válaszuknak nyilvánosságra hozásához. Hasznos volt ez nemcsak a francia püspöki kar magatartásának, hanem a Hittani Kongregáció rendeltetésének igazságos megítélése okából, s nyilván hasznos az egész katolikus közvélemény egészséges alakításának szempontjából is. Miként *Robert Rouquette* állapítja meg az *Études* számára írt magyarázatában, az *Ottaviani*-levél, amely akkora s nem éppen kedvező feltűnést keltett, végül is „békés, egymásban bízó és építő párbeszédre vezetett egy nemzet püspöki kara és a Vatikán között, s ez maga is az idők jele és talán az intézményes változásoknál is jobban bizonyítja a gondolkodásmódok és magatartások alapvető reformját az egyház kebelében”. Erre a nagy fordulatra utal az *Orbis Catholicus* is, amikor kiemeli: „A francia válasz nem beszél 'tévedésekről' és 'visszaélésekről', hanem csak valódi 'nehézségekről', amelyek ma a tan körében mutatkoznak s amelyeket nem lehet azáltal megszüntetni, hogy elítélik a rosszat, hanem csupán azzal, hogy a problémák gyökeréhez nyúlunk és irányukban pozitív magatartást tanúsítanak.”

Mint előrebocsátottam, a világ többi püspöki konferenciáinak válaszáról hiteles közlések még nem történtek. Az *Informations Catholiques Internationales* vatikáni munkatársa azonban tudni véli, hogy az a kép, amelyet a püspöki karok vázoltak föl az egyház szellemi helyzetéről, szinte kivétel nélkül nagyon eltér attól, mint amilyenre a vizsgálat kezdeményezői feltehetően számítottak. S ez a nyugtalanságok közepette is nyilván csak megnyugvásunkra szolgálhat.

Aki az emberiség fejlődését és minden dolgát pusztán természeti vagy racionalista szempontból veszi figyelembe és mindent ilyen szempontok alapján igyekszik megmagyarázni, annak is valahogy ösztönösen éreznie kell, hogy létezik egy mindenneket kormányzó Gondviselés, amelynek titkos útjai és magas céljai csak valami áhítatos hódolatot kelthetnek benne.

Friedrich Schlegel